

Kapacity pre dekarbonizáciu regiónov Slovenska

Bližšie informácie:

Juraj Zamkovský
Riaditeľ
Priatelia Zeme-CEPA
zamkovsky@priateliazeme.sk

Juraj Melichár
Kordinátor
Priatelia Zeme-CEPA
melichar@priateliazeme.sk

Návrh Operačného programu Slovensko (OP Slovensko) obsahuje v rámci špecifického cieľa 2.1 Podpora energetickej efektívnosti a znižovania skleníkových plynov osobitné opatrenie 2.1.3 Podpora rozvoja regionálnej a lokálnej energetiky. Súčasťou tohto opatrenia je aj vytvorenie tzv. Regionálnych centier udržateľnej energetiky ako plánovacích a koordinačných kapacít dekarbonizačného procesu v regiónoch.

Takéto kapacity doteraz na regionálnej úrovni na Slovensku neexistovali a bez ich vytvorenia regióny nemajú šancu dosiahnuť uhlíkovú neutralitu.

Európska komisia (EK) neraz upozorňovala na nedostatočné plánovacie a implementačné kapacity v regiónoch a potrebu ich systematického budovania na Slovensku. K návrhu OP Slovensko však Európska komisia vzniesla otázku týkajúcu sa techniky financovania Regionálnych centier udržateľnej energetiky prostredníctvom Európskeho fondu regionálneho rozvoja (ERDF).

Je mimoriadne dôležité, aby sa táto administratívna otázka nestala dôvodom pre vypustenie uvedeného dôležitého opatrenia z OP Slovensko.

Hlavným poslaním Regionálnych centier udržateľnej energetiky je zabezpečiť systematické regionálne plánovanie dekarbonizačného procesu

Je potrebné nájsť spôsob, ktorý umožní toto poslanie zachovať, a to bez toho, aby sa účelovo deformovalo a redukovalo na poskytovanie technickej asistencie pre implementáciu EŠIF.

Kontext

Nutným predpokladom na dosiahnutie uhlíkovej neutrality je schopnosť a pripravenosť regiónov zabezpečiť dôsledný obrat od súčasného živelného vývoja energetiky (v širšom zmysle, t.j. vrátane sektorov budov, dopravy, priemyslu atď.) k jej systematickému a udržateľnému rozvoju. Na to je však potrebná primeraná plánovacia a implementačná infraštruktúra postavená na kvalitných a stabilných kapacitách v regiónoch. Takáto infraštruktúra ani kapacity na regionálnej a nižšej úrovni na území Slovenska neexistujú.

Výsledkom je všeobecne vysoká energetická náročnosť, minimálne využívanie dostupných obnoviteľných zdrojov, vysoká závislosť regiónov od dovozu (najmä fosílnych) energetických zdrojov a tým aj masívny permanentný únik peňazí z regionálnej energetiky. Namiesto toho, aby regionálna energetika stabilizovala regionálny rozvoj, je pre regióny a ich obyvateľstvo záťaž a rozvoj brzdí. Okrem toho, absencia plánovacích a koordinačných kapacitách v regiónoch spôsobuje, že hlavným motivátorom k príprave energetických projektov sú dotácie, najmä z fondov EÚ. Takéto projekty iba minimálne prispievajú k napĺňaniu klimatického cieľa, čo veľmi negatívne ovplyvňuje efektivitu využívania verejných financií určených na dekarbonizáciu.

Preto je mimoriadne dôležité, že súčasťou pripravovaného OP Slovensko v rámci cieľa 2 Ekologickejšia nízkouhlíková Európa sa stalo aj samostatné opatrenie Podpora regionálnej a lokálnej energetiky. V tomto opatrení sa počíta aj s vytvorením tzv. regionálnych centier udržateľnej energetiky, ktoré by mali napláňovať dekarbonizačný proces v každom regióne a potom asistovať na jeho implementácii. Občianske organizácie preto upozorňujú EK, aby aktívne podporila toto opatrenie v programovacom procese a sama povzbudzovala vládu SR aj k vyčleneniu dostatočnej alokácie na toto kľúčové opatrenie a k vytvoreniu priaznivých podmienok pre vznik RCUE.

Pretože bez uhlíkovo neutrálnych regiónov nemôže byť uhlíkovo neutrálne ani Slovensko ako celok. A bez plánovacích a koordinačných kapacitách sa nijako nedá dekarbonizovať žiaden región

Občianske združenie Priatelia Zeme–CEPA ďakuje za finančnú podporu od Európskej únie a Európskej klimatickej nadácie. Za obsah tejto publikácie zodpovedajú Priatelia Zeme–CEPA. V žiadnom prípade nereprezentuje oficiálne stanovisko donorov.

Úspory a obnoviteľné zdroje namiesto plynových kotlov

Návrh Partnerskej dohody ako aj návrh Operačného programu Slovensko zatiaľ veľmi nešťastne obsahujú podporu pre kotle na zemný plyn v rámci aktivít na zlepšenie kvality ovzdušia. Konkrétne ide o opatrenie 2.7.8. *Zníženie emisií látok znečisťujúcich ovzdušie prostredníctvom výmeny kotlov na uhlie v domácnostiach za nízkoemisné vykurovacie zariadenia vrátane informačných aktivít zameraných na zlepšenie kvality ovzdušia* s alokáciou takmer 30 miliónov eur.

Avšak, Slovenská inovačná a energetická agentúra (SIEA) odhadla náklady na kúrenie zemným plynom na 1385 € ročne a drevom na 943 € ročne.^{1 2} Z terénnej práce Spoločnosti ochrany spotrebiteľov vyplýva, že sociálne zraniteľné domácnosti si zabezpečujú palivá rôznymi spôsobmi aj s nákladmi okolo 250 € ročne.³ Navyše, ceny zemného plynu v roku 2021 veľmi výrazne vzrástli, čo zvyšuje aj cenu elektrickej energie.⁴ Je preto nevyhnutné najskôr znížiť energetickú potrebu obnovou budov. **Kotlíkovou dotáciou nezlepšíme ovzdušie, pretože ľudia, ktorí majú dosť peňazí na vykurovanie zemným plynom, ním už dávno kúria.** Navyše, okolo roku 2027 by sme im zasa museli vysvetľovať prečo tie isté kotle, ktoré mali chrániť ovzdušie, je potrebné nahradiť pre ochranu klímy.

Príkladom dobrého prístupu k obnove domov je pripravovaná schéma Slovenskej agentúry životného prostredia – Obnov dom.⁵ Žiadateľ/ka musí najskôr znížiť energetickú potrebu o minimálne 30%, aby získal/a podporu na zdroj energie. Na výber má potom tepelné čerpadlá, fotovoltické panely, solárny kolektor, plynový kondenzačný kotol, rekuperáciu ako aj adaptačné opatrenia. Ideálne by však bolo, ak by Slovenská agentúra životného prostredia pre veľký záujem v budúcnosti nastavila vyššiu energetickú úsporu a zároveň prestala podporovať kotle na zemný plyn. Z údajov SIEA, tiež, možno vypočítať návratnosť tepelného čerpadla na 10 až 15 rokov v porovnaní s kondenzačným plynovým kotlom.⁶ Prevádzkové náklady na vykurovanie tepelným čerpadlom sú totiž len 809 € ročne.⁷

Odporúčame ministerstvám, aby:

- ✓ **zhodnotili situáciu sociálne zraniteľných domácností**, u ktorých je najvyšší predpoklad využívania rôznych nevhodných palív;
- ✓ v opatrení 2.7.8. v Operačnom programe Slovensko **podmienili grantovú podporu zlepšovaním tepelnotechnických vlastností budov a rozšírili podporu o obnoviteľné zdroje energie** na základe zistenej situácie.

Mimovládne organizácie podporujú ministerstvá zdieľaním údajov z terénneho prieskumu, prinášaním príkladov dobrej praxe zo zahraničia a spoluorganizovaním konštruktívneho dialógu medzi rezortami a s inými expertami.

¹ <https://www.siea.sk/bezplatne-poradenstvo/publikacie-a-prezentacie/ake-su-naklady-na-vykurovanie/>

² Poznámka: SIEA porovnávala iba prevádzkové náklady zariadenia, nezohľadňovala investičné náklady.

³ <https://www.sospotrebitelev.sk/>

⁴ <https://www.urso.gov.sk/6124-sk/burzove-ceny-elektriny-a-plynu/>

⁵ <https://www.obnovdomov.sk/>

⁶ <https://www.siea.sk/bezplatne-poradenstvo/publikacie-a-prezentacie/ake-su-naklady-na-vykurovanie/>

⁷ <https://www.siea.sk/bezplatne-poradenstvo/publikacie-a-prezentacie/ake-su-naklady-na-vykurovanie/>

Podpora pre systémy zásobovania teplom 4. generácie

Súčasný teplotný systém je založený na veľmi vysokej spotrebe tepla v pripojených budovách. To znamená plytvanie fosílnymi palivami a biomasou. To je dlhodobou neudržateľnou tak pre spotrebiteľov, ako aj pre klímu a lesy. Teplárne produkujú viac ako 5,5% emisií skleníkových plynov Slovenska.⁸

Viac ako dvojročná práca na tepelnom riešení pre Prievidzu a Nováky ukazuje, že jediným perspektívnym riešením je najprv optimalizovať energetickú potrebu budov. Ekologizáciu teplotníctva teda nemožno plánovať izolovane a redukovať ju iba na modernizáciu rozvodov a náhradu jedného zdroja tepla iným.

V Prievidzi je až 52–62% potenciál úspor tepla na vykurovanie budov pripojených do sústavy centrálného zásobovania teplom.⁹ Rekonštrukciou rozvodov v meste je možné znížiť straty o ďalších 11 percent.¹⁰

Okolo roku 2035 by mesto Prievidza mohlo postačovať len 46% ročnej spotreby tepla v sústave 4. generácie oproti súčasnému systému.

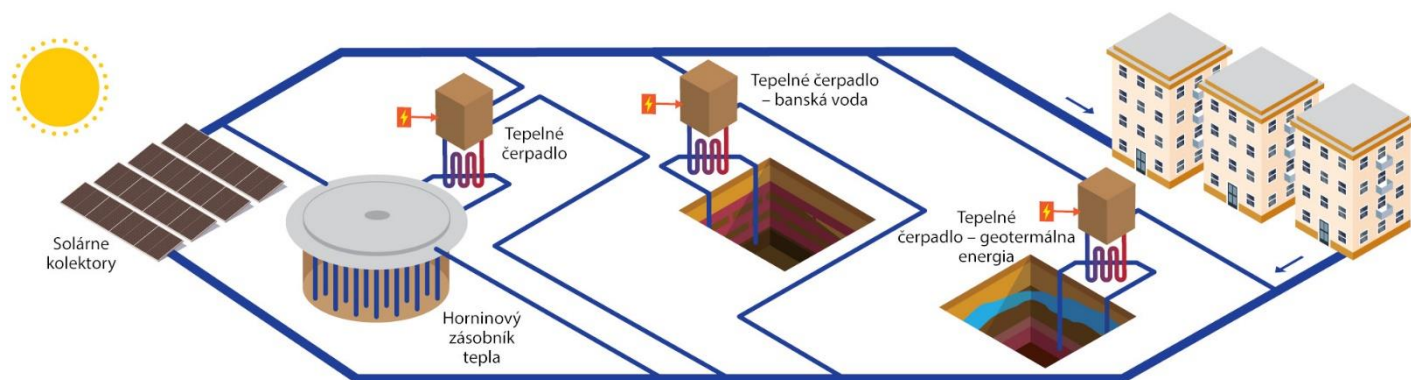

Schéma: Vykurovania južnej časti Prievidze systémom zásobovania teplom 4. generácie.

Pre podporu z OP Slovensko a Modernizačného fondu odporúčame:

- ✓ **Vypracovať dlhodobé riešenie na báze úspor a obnoviteľných zdrojov. Každý teplotný projekt podporený z verejných financií by mal obsahovať plán dekarbonizácie s výhľadom do roku 2050;**
- ✓ **Najskôr riešiť zníženie energetickej potreby, teda spojiť obnovu budov a modernizáciu rozvodov s teplotníctvom, ideálne systémy zásobovania teplom 4. Generácie;**
- ✓ Zvýšiť podporu pre úspornejšie a inovatívnejšie systémy a nepodporovať zdroje na báze fosílného zemného plynu a neudržateľnej biomasy.

⁸ <https://faktyoklime.sk/infografiky/emisie-sr>

⁹ [Potenciál úspor tepla na vykurovanie budov pripojených do sústavy centrálného zásobovania teplom v Prievidzi. 2021](#)

¹⁰ [Potenciál zníženia tepelných strát v distribučnom systéme centrálného zásobovania teplom v regióne hornej Nítry. 2021](#)